

Réti Tamás

Összefoglaló¹

A „Kincses Kolozsvár – ma” címet viselő tanulmánykötet a nagyon gyorsan változó gazdasági környezetben vizsgálja Kolozs megye és Kolozsvár gazdasági átalakulását.² A kötet három tanulmányból áll. Az első Horváth Réka munkája, amely Kolozs megye és a kolozsvári metropoliszövezet gazdasági-szociális helyzetét elemzi. A 2002-es népszámlálási adatok szerint a megyében a románság aránya 80,5, a magyarságé pedig 17 százalék volt. A megye a városi lakosság arányának és a lakosság sűrűségét tekintve az országos átlag felett helyezkedik el. Más demográfiai mutatók szerint a lakosság lélekszáma csökkenő, az országos átlag alatt van az élve született gyermekek száma. Mindez gondot okoz a nyugdíj-, az egészség-ellátás, valamint az aktív munkavállalók számát illetően. A megye helyzete az országos átlaghoz viszonyítva kedvezőbb az infrastrukturális ellátottság terén. A megye foglalkoztatási rátája meghaladja az országos átlagot. A foglalkoztatás szerkezetét tekintve kedvezőtlen viszont, hogy a mezőgazdaságban dolgozók aránya magas, megegyezik az iparban dolgozókéval. A megye fejlettsége egy főre jutó GDP-ben mérve nagyobb, mint az országos átlag.

Az európai uniós pénzek felhasználásáról a szerző szerint nem lehet átfogó képet kapni a hiányos adatbázisok miatt. Az elérhető adatokból kiderült, hogy Kolozs megye többek között jelentős támogatásban részesült a víz- és szennyvízrendszer modernizálására. De más területeken is folynak fejlesztések az uniós támogatásokra alapozva, mint például a humán erőforrás-fejlesztés, szállítási infrastruktúra, vállalkozói környezet javítása terén. Az önkormányzatok közötti fejlesztési együttműködés témában a szerző kérdőíves felmérést végzett a megye polgármesteri hivatalainál. A községek közötti fejlesztési egyesületek magán jogi személyként működnek és a felmérés szerint a megkérdezettek többsége inkább meg

1 Réti Tamás az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének főmunkatársa és az Európai Összehasonlító Kisebbségkutatások Közalapítvány munkatársa

2 Kincses Kolozsvár kifejezés eredetileg a város 16–17. században történt fellendülésére utalt. A kifejezés mai viszonyokra való átvétele azt jelenti, hogy a város újabb gazdasági fellendülés korszakát éli.

volt elégedve az eddigi eredményekkel. A települések az infrastruktúra-fejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok integrációja, szociális rendszer terén nyertek pályázatokat. A kialakuló metropoliszövezet célja a városközpontok és a közelükben levő települések közötti infrastruktúra közös fejlesztése.

A kolozsvári metropoliszövezet községek közötti fejlesztési egyesületként jött létre 2008-ban. Az övezet társulásába Kolozsvár, a megyei önkormányzat és tizenhét község lépett be. A társulás révén pótlólagos beruházási források áramolhatnak a régióba, amelynek révén az infrastruktúra fejlesztése lehetségessé válna. Az övezet azonban kezdeti gyermekbetegségekkel küzd, a résztvevő önkormányzatok közötti koordináció, közös érdekelttség kialakítása még nem sikerült. Ugyanakkor az övezet számos gazdasági előnnyel rendelkezik. Ezek között egyebek mellett megemlíthető a diverzifikált gazdasági szerkezet, a nagy fogyasztási piac, és az egyetemi központ megléte. Komoly előnyt jelent más régiókhoz képest a fejlett pénzügyi és banki szektor, valamint a gyorsan fejlődő információs és kommunikációs ágazat. Az övezet gyengeségei között megemlíthető, hogy a Kolozsváron kívüli településeken magas a munkanélküliség, a vállalkozások száma alacsony, valamint a közszolgáltatások fejletlenek. Az övezet fejlesztési terve támogatja a klasztereket, a kis-és középvállalkozásokat, a magas technológiájú ágazatokat és a magasán képzett szakemberek helyben tartását.

Kolozsvár önkormányzata 2009 közepén – a vizsgált időpontban – nem rendelkezett önálló válságkezelő programmal. A válság hatására az önkormányzat adóbevételei jelentős mértékben csökkentek. A munkanélküliségi ráta a megyében 2008 szeptemberétől kezdett emelkedni. A decentralizációs folyamat következtében a város költségvetési terhei növekednek. A város nem rendelkezik pénzügyi eszközökkel az adóbefizetések szempontjából fontos kis-és középvállalkozások helyzetének javítására. A tanulmány végső következtetése az, hogy a metropolisz övezet kialakításához még meg kell teremteni a közös fejlesztési érdekeltséget, és fejleszteni szükséges az együttműködési készséget.

Kelemen Zsófia tanulmánya „Decentralizáció és közösségi fejlesztések Kolozsváron” címet viseli. A szerző megállapítja, hogy a decentralizációval az önkormányzati feladatkörök bővültek,

de a szükséges pénzügyi forrásokat Kolozsvár saját bevételből nem képes fedezni. Gondot okoz, hogy a befizetett jövedelmek redisztribúciója kiszámíthatatlan. Kolozsvár költségvetése 2001–2008 között nagymértékben növekedett, ami a város mozgásterét lényegesen bővítette. A saját adóbevételeken belül meghatározó az ingatlanadóból származó bevétel, ami elsősorban az ingatlanpiac árfelhajtó hatásának a következménye. Jelentős tényező, hogy a válság előtti időszakban a lakosság jövedelemadójának visszaosztott része már gyorsabban nőtt, mint az állami transzferek. A saját bevételek viszonylag magas szintje sem volt elegendő a hosszú távú fejlesztések megvalósítására. Kolozsvár gazdasági fellendülése valójában csak 2004 után érzékelhető, ami azzal magyarázható, hogy 1992–2004 között Gheorghe Funar városvezetése korlátozta a külföldi tőkebefektetések beáramlását.

Kolozs megyének sikerült megnövekedett működési költségeit saját forrásból finanszírozni. Kolozsvár más városokhoz képest jóval kevesebb állami juttatásban részesül, főként saját jövedelmére támaszkodik. Az országos önkormányzati redisztribúciós politika nem tekinthető a városok fejlettségével arányosnak. A decentralizációs tendenciákkal szemben 2004 után ellentétes irányzatok kezdtek érvényesülni, ami azt jelentette, hogy országos jelentőségű politikusok polgármesterek lettek, ami politika centralizációjához vezetett. A redisztribúciós mechanizmusok bemutatásából kiderül, hogy Kolozsvár városvezetésének a legnagyobb döntési szabadsága a szociális programok területén van, de már korlátozott döntési jogköre az egészségügyi és oktatási programok terén. A város és a metropolisz övezet jövőbeli versenyképessége elsősorban az oktatás minőségén alapszik. Kolozsváron ennek különös jelentősége van, mert a lakosság majdnem negyedét az egyetemi diákság teszi ki. Fontos lenne az önkormányzat határozottabb tevékenysége az információtechnológián és a pénzügyi szolgáltatásokon alapuló vállalkozások támogatásában.

A pénzügyi decentralizáció korlátait mutatja, hogy a romániai városokban a beruházási jellegű ráfordításoknak továbbra is csak csekély részét képesek az önkormányzatok finanszírozni. A központi juttatásokat csak többnyire működési költségfinanszírozásra fordíthatják. Mindez korlátozza a helyi sajátosságoknak megfelelő

beruházások megvalósítását. A Kolozsvár metropoliszövezet a központi költségvetés függvényében működne. Ezért lenne szükség ettől eltérő finanszírozási modellre. A városfejlesztés szempontjából fontos cél a „saját mozgástér” megteremtése, az alulról jövő kezdeményezések támogatása. Az uniós források hatékonyabb felhasználása is szükségessé tenné a valóban decentralizált működési módok elsődlegességét.

Nagy Bálint Zsolt és Szász Levente tanulmányukban elsősorban a Kolozsvár metropoliszövezet vállalati szférájának jövedelmezőségi mutatóit vizsgálták. Az övezetben közel 23 500 bejegyzett vállalkozás működik. A vizsgált vállalati adatbázis a Kárpátia Magyar-Román Kereskedelmi és Iparkamarától származik.

Az ipari szektor fejlődését legjobban a multinacionális vállalatok betelepülése segítette elő. Kiemelkedő szerepet játszanak az ipari parkok. Az első ipari parkot, a TETAROM I-et 2005. novemberben avatták fel. Azóta még két ipari park épült, az egyik az elektromos műszergyártás, a másik a telekommunikáció fejlesztésére. A térségben a legnagyobb infrastrukturális beruházás az erdélyi autópálya építése. Az épülő autópálya pozitív hatásai kedvezően érintik a metropolisz övezet egyes településeit. Ugyanakkor a periférián fekvő kistelepülések nem részesülnek az autópálya építés közvetlen előnyeiből. Az elmúlt évek építési boomja következtében Kolozsvár több részén nagyszámban születtek új irodaházak, üzletközpontok. Lényeges kapacitásbővítés történt a kolozsvári nemzetközi repülőtéren, ami képes lesz megkészserezni utasforgalmát. Az elmúlt években jelentős fejlesztések történtek elsősorban az információtechnológia fejlesztés terén, amelyek nagyszámú munkahelyet biztosítanak a műszaki egyetemek végzettjei számára.

A 2008-ban elkezdődött gazdasági válság a pénzügyi és kereskedelmi szektor után az iparra is áterjedt, aminek következtében a munkanélküliségi ráta megemelkedett. A Nokia például csak időleges elbocsátásokat jelentett be, de más ágazatokban, mint például a ffeldolgozásban, a bútoriparban, az autóalkatrész-gyártásban, valamint a ruhaiparban az eladások jelentősen visszaestek, ami nagyobb mértékű elbocsátásokhoz vezetett. Komoly leépítések történtek az építőiparban. A válság elsősorban a gépkocsi-kereskedelmet sújtotta: az autókereskedések eladásai 2009-es évben

drámai módon csökkentek, aminek tovagyrúzó hatása van a banki-pénzügyi szférára is. Az utóbbi évek terjeszkedési láza a nagykereskedelmi hálózatok terén megtorpant, itt azonban a visszaesés kisebb, mint az autó- és az ingatlanpiacon. A metropoliszövezet országos szinten a nagyon kedvező második helyet foglalja el a pénzügyi-banki szolgáltatások terén Bukarest mögött. A szolgáltató szektorban a vállalatok méretét tekintve a mikrovállalatok számbeli dominanciája tapasztalható. A legnagyobb nyereségadó befizetést a pénzügyi intézmények adják. A szolgáltató szektor adósságállományából a legmagasabb részarányt az ingatlanügyletekkel foglalkozó vállalkozások adják. A gazdasági válság hatására az „outsourcing” piac erősödött, a kiszervezések célpontját képezik az egyetemi városok, köztük Kolozsvár is. A város nagyon vonzó adottságokkal rendelkezik a kiszervezendő szolgáltatások vonzására. Ugyanakkor a válság negatívan érintette a kolozsvári vendéglátóipart és a szállodaiipar kihasználtságát. Ennek ellenére folytatódott a négycsillagos szállodák építése, és további szállodaiipari kapacitások átadásokra kerül sor. A bankszektorban nagyon kedvezőtlen jelenség volt, hogy az anyabankoktól származó likviditás, bankokon belüli hitelezés visszaszorult, megugrott a vállalatoknak és a háztartásoknak nyújtott rosszhitelek aránya, és a lej leértékelődése következtében a devizahitelek pozíciója romlott. Ennek ellenére Kolozs megye a hitelhátralékok tekintetében kedvezőbb helyet foglal el. A bankok és a befektetési társaságok értékpapírjainak árfolyama 2009 folyamán már a stabilizáció jeleit mutatta.

Kolozsvár más román városokhoz képest az élmezőnybe tartozik a külföldi működő tőkebeáramlások tekintetében. A külföldi tőkebeáramlás különösen 2004 után indult meg. A várost 2008-ban „új technopolisként” kezdték emlegetni, ami a kutatás-fejlesztésre szánt tőkebeáramlásnak köszönhető. A megye külkereskedelmi mérlege az országos átlaghoz hasonlóan deficitet mutat, de a válság hatására az exporthoz képest nagyobb arányban csökkent az import. A technológiai export növekedése újra megindulhat.

Kolozsvár látványos továbbfejlődése várható, bár nem valószínű, hogy a korábbi magas növekedési ütem visszatér. A kedvező adottságok között kell megemlíteni többek között a szolgáltatási és kereskedelmi vállalkozások jelentős súlyát, valamint az iparon be-

lül a kutatási-fejlesztési, magas technológiájú ágazatok fontos szerepét. Kolozsvár és a körülvevő metropolisz övezet jelentős növekedési tartalékokkal rendelkezik. A magasan képzett viszonylag olcsó munkaerő, a kedvező földrajzi fekvés mind olyan tényező, amelyek a „Kincses Kolozsvár” újabb fellendülését biztosíthatják. Mindehhez szükség van arra, hogy a közlekedési- és közmű-infrastuktúra fejlesztése megtörténjen.